

31452

O TOWARZYSTWIE LITERACKIEM
PRZYJACIOŁ POLSKI
W ANGLII

ODEZWA DO RODAKÓW

przez

MAJORA KAROLA SZULCZEWSKIEGO

SEKRETARZA TOWARZYSTWA

poparta listem

J. O. XIĘCIA CZARTORYSKIEGO

PARYŻ

W KSIĘGARNI POLSKIEJ : RUE DE SEINE-SAINT-GERMAIN, 20.

I W BIBLIOTECE POLSKIEJ : QUAI D'ORLÉANS, 6.

1857

O TOWARZYSTWIE LITERACKIEM
PRZYJACIOŁ POLSKI
W ANGLII

**ODEZWA
DO RODAKOW**

przez

MAJORA KAROLA SZULCZEWSKIEGO

SEKRETARZA TOWARZYSTWA

poparta listem

J. O. XIĘCIA CZARTORYSKIEGO

PARYŻ

W KSIĘGARNI POLSKIEJ : RUE DE SEINE-SAINT-GERMAIN, 20.

I W BIBLIOTECE POLSKIEJ : QUAI D'ORLÉANS, 6.

1857

B
424394
2 SPEC

A 926

DO

PANA MAJORA SZULCZEWSKIEGO

SEKRETARZA TOWARZYSTWA LITERACKIEGO

PRZYJACIOŁ POLSKI W ANGLII.

Paryż, dnia 1 Listopada 1857 r

Przysłany mi przez pana projekt odezwy do Polaków w celu otrzymania od nich pomocy na wydatki biurowe *Assocyacji przyjaciół Polski w Anglii*, odczytałem, i zupełnie go z mojej strony potwierdzam. Cel jest ważny, potrzeba istotna, pożytki oczywiste, nadzieja otrzymania zasiłków z tego źródła ugruntowana na szlachetnych uczuciach polskich. Nikt też niemógł w tych czasach wystawić dokładniej oddanych zasług sprawie polskiej przez *Assocyację londyńską*, i być tłumaczem tych potrzeb przyzwoiciej od pana, który od lat

tylu tak gorliwie i statecznie pracujesz w celach Towarzystwa, dla dobra Polski i Polaków wychodźców w Anglii; dawniej pod kierunkiem, przy zupełnem zaufaniu i przyjaźni ś. p. Lorda Dudley Stuarta, teraz pozbawiony jego dobroczynnego zwierzchnictwa i przemożnego wpływu.

Miło mi jest przy tej zrzęczności oddać należną sprawiedliwość Jego gorliwej pracy, poświęceniu i wytrwałym w tych stronach dla kraju i dla ziomeków zasługom.

A. CZARTORYSKI.

ODEZWA DO RODAKÓW

Jakkolwiek obostrzenia policyjne rozdzielają Polskę od reszty Europy, niemasz mniemam Polaka, któremoby znane nie było *Towarzystwo Literackie przyjaciół Polski w Anglii*; niemasz Polaka do któregoby niedoszła wieść o instytucyi założonej, przez wspomniałych, szlachetnych, wolność i sprawiedliwość miłujących Anglików, w ciągu ostatniej walki naszej, dla podania ręki tym, co dla Ojczyzny krew, mienie, i słodycz rodzinnych stosunków poświęcili; niemasz Polaka coby niesłyszał o Towarzystwie, które przez lat 26 budzących się coraz i upadających nadziei naszych, z niezachwianą wiarą, trzymało rozwiniętą chorągiew niepodległości Polski i skupiało około niej sympatią tych, którzy wierzyli i wierzą w niezatarte prawa odwiecznej sprawiedliwości.

Towarzystwo to (*) zawiązane w początku jedynie dla utrzymania współczucia przez publiczność angielską dla sprawy polskiej objawionego i dla rozkrzewiania wiadomości o tym przedmiocie nie tylko w Anglii ale w całej Europie, uznało wkrótce potrzebę rozszerzyć granice swój działalności i posunąć je do celów dobroczynnych; a wolne od stronnicych widoków, tak angielskich jak polskich podawało rękę każdemu nieszczęśliwemu Polakowi, którego los nieprzyjazny rzucił na brzegi angielskie.

Gdy jednak pojedynczych osób jakkolwiek hojna dobroczynność niewystarczała wielkości potrzeb i nędzy wychodźców, Lord Dudley-Stuart, ten najszlachetniejszy i najstarszy przyjaciel Polski, który w jej usługach, na ostatku życia położył w ostatniej swój podróży do Szwecyi, a był kamieniem węgielnym Towarzystwa, zrobił w roku 1834 wniosek w Parlamencie angielskim, aby pewną sumę w pomoc polskim wychodźcom przeznaczono. Wniosek ten jednomyślnie był przyjęty. Odtąd Parlament angielski wyznaczał rocznie pewną sumę na złagodzenie niedostatku polskich wygnańców. Czyim to działa się wpływem? czyjśm usiłowaniem? jeżeli nie wpływem i usiłowaniem Towarzystwa Literackiego Przyjaciół Polski. (Zobacz Dodatek N° 5 i 6).

(*) Pierwszym Prezesem Towarzystwa był Tomasz Campbell, znamienity poeta, a wówczas już znany ze szlachetnych swych uczuć dla Polski, i pełnych zapалу pism w tym przedmiocie. Po kilkumiesięcznym urzędowaniu, pan Campbell, oddalając się za granicę, zrzekł się prezesostwa, ale nie przestał być członkiem aż do śmierci swój w 1844 roku. Po nim nastąpił pan Tomasz Wentworth Beaumont, pozostając Prezesem do zgonu swego w 1848 roku. Po śmierci jego obranym został najgorliwszy obrońca i najszlachetniejszy przyjaciel nasz Lord Dudley-Coutts-Stuart, zmarły w Sztokolmie dnia 17 listopada 1854 roku. Od tego czasu jest Prezesem Towarzystwa Margrabia Breadalbane, Podkomorzy dworu Jej Królewskiej Mości Wielkiej Brytanii. W roku 1839 J. K. W. książę Sussex zaszczylił Towarzystwo przyjmując tytuł opiekuna i biorąc największy udział w czynnościach Towarzystwa, dopóki śmierć nie wydarła światu tego światłego i szlachetnego księcia.

Zaraz po ukończonej walce o niepodległość Polski w r. 1831, pismo miesięczne *Polonia* a później przez wiele lat pismo kwartalne *British and foreign review* poświęcone było głównie przedmiotom zblizka lub z daleka dotyczącym Polski. Ostatnie zyskało wysokie wzięcie w Anglii, Niemczech i Ameryce. Wydawnictwo było pokryte wielkim nakładem Prezesa na ówczas Towarzystwa literackiego Przyjaciół Polski, zacnego Wentworth Beaumont. Największa liczba wiadomości o Polsce przez pisma codzienne tygodniowe i miesięczne tak polityczne jak i literackie publiczności angielskiej przedstawianych pochodziła od Towarzystwa; wszystkie publiczne demonstracye na korzyść Polski czy w Izbach Parlamentu czyli na zgromadzeniach publicznych (meetings) w stolicy lub prowincyi, a bywały częste i liczne, miały swój początek i popęd od Towarzystwa Literackiego Przyjaciół Polski. (Zobacz Dodatek N° 1 i 2).

Nieprzystając na summie wyznaczonej przez Parlament ani na składkach rocznych lub jednorazowych swych własnych Członków, Towarzystwo przy wielkim napływie polskich emigrantów zgłaszało się do publiczności nie bez skutku, przez bale w Guild-Hall za zezwoleniem i pod opieką rady municypalnej londyńskiej, przez zabawy wiejskie, koncerty lub przedstawienia dramatyczne, zawsze pod godłem i za szczególném staraniem Członków Towarzystwa i ich małżonek, których własne domy na ten cel były otwarte. Odpowiadała serdecznie publiczność angielska tym zabiegom; tak że przez wiele lat Towarzystwo mogło się poszczycić dochodem rocznym z tego źródła około 2,000 fun. szterl. W jednym roku zbiory doszły do 4,000 fun. szt. Ogólna summa w interesie Polaków zebrana, summa która była niejako dopełnieniem rządowej zapomogi, a której rozdawnictwo przez pierwsze lat sześć Towarzystwu poruczone było, doszła w przeciągu lat 26 do Ł. 37,000. 6. 2. czyli złotych polskich 1,480,372. (Zobacz Dodatek N° 3 i 4).

Z tój to summy Towarzystwo, między innymi zapomogami dawało na edukacyą dzieci, których rodzice byli rodem z Pol-

ski, dzieci, które dziś położeniem i ukształceniem swém zaszczyt imieniowi polskiemu robią, jak również opłacało podróż Polakóm udającym się do Ameryki, gdzie łatwiejsze znajdowali utrzymanie.

Wpływowi nieodżałowanej pamięci Lorda Dudley Stuarta i usiłowaniom jego, nieprzyjaciele nasi zwykli przypisywać przedłużone istnienie Towarzystwa. Dziś jednak w trzy lata blisko po śmierci tego męża, po skończonej wojnie, która tyle obudziła i tyle zawiodła nadziei w sercach Polaków i przyjaciół Polski, po załatwieniu kwestyi tureckiej, bez względu na kraj którego byt niepodległy jedyną dać może stałą dla Turcyi i dla spokoju Europy gwarancją, po konferencji i traktacie paryzkim, na których nieupomniał się śmiało żaden głos urzędowy o prawa Polski, kiedy najgorętsi nawet patryoci, z sercem zbolałem i pełném goryczy, zaledwie śmiały pomyśleć o nadziejach wskrzeszenia Ojczyzny, Towarzystwo literackie przyjaciół Polski nieprzerywa swych publicznych posiedzeń, nieprzestaje głosić słów pokrzepienia i zachęty, i z niezwruszoną wiarą w ostateczny tryumf słuszności nad przemocą, zwraca zawsze wzrok swój ku wolnej i niepodległej Polsce, zawsze okazuje gotowość do nowych dla naszej sprawy poświęceń.

Ćwierć wieku zasoby przyjaciół naszych w Anglii wytrwale zapomagały sprawę polską; sympatya ku nam narodu tego przy gorącym jego zamiłowaniu niepodległości i wolności, zapewne i nadal nas nieodstąpi; przecież jako Polak, jako bliższy świadek, biorąc od lat wielu osobisty udział, w pracach Towarzystwa Literackiego Przyjaciół Polski, ośmielam się, i mam sobie za obowiązek zapytać współrodaków, czyli jest sprawiedliwém, czyli nakoniec jest polityczném zdawać wyłącznie na cudzoziemców, na Anglików ciężar utrzymania, nawet w Anglii, wspomnień o Polsce i jej prawach?

Póki są polscy rolnicy, polscy kupcy i polscy rękodzielnicy, póki ich praca, przemysł i przedsiębiorstwo prowadzą do dostatków, póki są między Polakami panowie, którzy w przepychu

panom Anglii wyrównywają, godziż się, aby na Anglików spa-
dał cały ciężar utrzymania Towarzystwa, które do bogactw ma-
teryalnych naszych właścicieli, kupców i przedsiębiorców, usi-
luje dodać szacowniejszy nierównie skarb : swobody myśli,
czynu i narodowego życia. Maż cały ciężar, powtarzam, spoczy-
wać na tych, którzy tak słuszne, tak niezaprzeczone zyskali
prawo do naszej wdzięczności i do naszego zaufania ?

W chwilach kiedy wyjarzmienie Polski zdaje się być odle-
glejszém, kiedy szeregi emigracyjne zmniejszają się, kiedy li-
czba głośnych i pracowitych przyjaciół Polski znacznie się
uszczupla, nie należy się obawiać, aby wśród tak smutnych
okoliczności, starania i usilności Towarzystwa literackiego,
złożonego jedynie z cudzoziemców, jakkolwiek szlachetnych,
wytrwałych i poświęcenia pełnych, nieustały, niewyczerpały
się niejako? Możnaż spuszczać się na jednakową zawsze hojność
Anglików dla sprawy narodu, którego by w ich oczach współ-
działanie ustało ?

Dzisiejszy stan interesów Europy zabrania nam wszelkiego
otwartego ruchu, choćbyśmy nadludzkie wysilenia, i z nad-
ludzkiem gotowi byli wypełniać poświęceniem. Niesłyszac już
głosu naszego, protestacyj naszych, Europa może przyjść do
wniosku, żeśmy nareszcie smutnemu wyrokowi ulegli; może
przybrać sama cechę obojętności i zapomnienia względem
sprawy, w której świat dotąd uznawał i wielką zbrodnię wieku
i wielki dla siebie uszczerbek.

Z tych powodów i wielu innych, które pomijam, dalsze
istnienie Towarzystwa Literackiego Przyjaciół Polski w Anglii
jest dla nas rzeczą wielkiej wagi, jest ono żywém świade-
ctwem, że imię Polski wśród narodów niezapomniane, a czynny
udział Polaków w utrzymaniu Towarzystwa (który wywołać
jest celem tej odezwy), będzie dotykałym przed obcymi dowo-
dem, że niezważyli o własnej sprawie Polacy, owszem, że
z sercem pełnym wiary i nadziei wyglądają dnia, w którym
zajmą swe miejsce między narodami Europy, że spotwarza Pol-

skę, kto mówi, że nie ma już Polaków, prócz w jednej tylko Emigracyi.

Towarzystwo Literackie Przyjaciół Polski jest ciałem uorganizowaném, ciałem gotowém przy każdej sposobności podnieść kwestyą Polską. Jest dla nas istotną warownią narodową. Przez Towarzystwo mamy przystęp do wolnego niepodległego dziennikarstwa Angielskiego; przez to ostatnie stykamy się z opinią publiczną tego ludu; przez nie wśród naszego nawet narodu możemy upowszechnić wiele pojęć, które inaczej nigdyby doń przystępu nieznalazły.

W cierpliwém oczekiwaniu okoliczności, któreby znowu nam podały sposób do skruszenia kajdan niewoli, spodziewamy się, że cała energia patryotów polskich, zwróconą będzie, o ile możności ku rozwinięciu w kraju ducha przedsiębiorstwa i stowarzyszenia, który prowadząc do poznania wspólnego klas wszystkich interesu, nietylko jest źródłem dostatku i zamożności, ale prowadzi pewną choć powolną drogą do swobód wszelkich. Jeżelibyśmy nie mieli organu, któryby o takim postępie z właściwém objaśnieniem donosił Europie; przyczynialibyśmy się tylko do wzrostu potęgi nieprzyjaciół naszych; a tak cnoty nawet nasze, ścieśniałyby nasze okowy. Jeżeli przeciwnie zabezpieczymy sobie środek, za pomocą którego polskie nauki, polska literatura, polskie przedsiębiorstwo, polskie wyroby, znane będą światu jako polskie, a niejako moskiewskie lub niemieckie; jeżeli przezeń zbić będziemy mogli potwarze rzucone na naród nasz w ucisku, okażemy naszą wytrwałość, nieprzestaniemy w oczach świata mieć w sobie żywoły narodu dzielnego, zasługującego na wzgląd i szacunek; a w godzinę wyzwolenia naszego, wszystkie narody będą przygotowane chętnie nas przyjąć do grona swego.

Srodkiem takim, organem takim dla nas jest w Anglii *Towarzystwo literackie Przyjaciół Polski*. Aby zabezpieczyć nadal istnienie jego, konieczném się staje dzisiaj zapewnienie prac Rady Towarzystwa; godzi się spodziewać, iż możniejsi Polacy

przyjmą na siebie, część stałego wydatku na utrzymanie biura Towarzystwa, i potocznych jego wydatków, publikacyi i korespondencyi, i t. p. — Niesienie pomocy cierpiącym i nieszczęśliwym w Anglii rodakom naszym możnaby w takim razie zostawić zachodom szlachetnych a wyprobowanych Przyjaciół Polski Anglików. Taki podział wydatków, nadałby Towarzystwu charakter narodowej polskiej Instytucyi; a część dobroczynna instytucyi, wspieranie Polaków zostających w Anglii, nieprzestałoby świadczyć o współzuciu angielskiej publiczności dla Polski.

Gdyby plan ten otrzymał zatwierdzenie i pomoc rodaków i został wykonany, błagałbym tych którzy są w stanie dać mu poparcie, aby w dodatku do pieniężnych ofiar, usiłowali zbierać wiadomości we wszystkich przedmiotach, dotyczących obecnego stanu Polski, mianowicie zaś o usiłowaniach pojedynco lub przez kompanie podejmowanych, dla rozwinięcia zasobów krajowych, lub ulepszenia bytu ludu, i aby wiadomości takowe, przesyłali Towarzystwu Literackiemu Przyjaciół Polski do Londynu, pod N° 10 Duke Street St James's. Umieszczenie takowych w europejskich dziennikach, zaprzeczy potwarzom, stanie się węzłem między Polską a resztą Europy, i bodźcem do krzepienia i podnoszenia narodowego ducha w kraju.

Jeżeli środki takie, lub podobne nie będą przyjęte, Towarzystwo Literackie Przyjaciół Polski w Londynie, przeciągnie jeszcze czas jakiś swoje trwanie; ale w końcu musi się rozwiązać, a z niem zniknie ostatnie między Anglikami świadectwo praw i krzywd Polski; polegnie ostatnia w Anglii chorągiew polska: a sprawa nasza niebędzie mieć innego przytulku, prócz jednych tylko serc cierpiących synów Polski.

KAROL SZULCZEWSKI

*Sekretarz Towarzystwa Literackiego
Przyjaciół Polski w Anglii.*

Londyn, dnia 1 lipca 1857 roku.
10, Duke-Street St. James's.

DODATEK N° 1.

SPRAWA POLSKA WYTACZANA PRZED PARLAMENT ANGIELSKI.

SPIS CHRONOLOGICZNY OD 1831 DO 1856 ROKU.

1831

8 Sierpnia 1831. — (W Izbie Niższej).

PETYCYA od Zjednoczenia Westminsterkiego do Parlamentu by J. K. Mość raczyła wydać z Rad państwa Lorda Palmerstona za zlekceważenie, jak twierdzili, memoriału który podali prosząc o wdanie się Rządu za Polską. — Petycyą z dodaniem mocy o oddanie jej do druku przedstawiał pan Henry Hunt. Przemawiali : panowie Hunt, lord Palmerston, Hume, O'Connell, sir Robert Inglis, pułkownik (dziś generał) sir De Lacy Evans, George Robinson, lord Althorp.

Mocya cofnięta.

16 Sierpnia 1831. — (W Izbie Niższej).

MOCYA o uzyskanie wiadomości jak dalece państwa graniczące z Polską zachowały neutralność podczas jej wojennęj potrzeby, mianowicie Prusy. — Wnoszona przez pułkownika Evansa, popierana przez p. Dominika Brown. Zabierali głosy : lord Palmerston, panowie Hume i O'Connell.

W głosowaniu upadła.

7 Września 1831. — (W Izbie Niższej)

PETYCYA od mieszkańców Westminster ubolewająca nad szkodami jakich handel z Niemcami doznaje, nad brakiem Agentu w Warszawie któryby interesów angielskich dopatrywał, nad skutkami oplakanemi wojny w której z armią najezdniczą przyciągnęła zaraza. — Wniosek żeby petycją wzięto pod uwagę, przekładał pułkownik Evans; wtórzył mu sir Francis Burdett; popierał O'Connell.

13 Października 1831. — (W Izbie Niższej).

MOCYA o udzielenie wiadomości jakie były powody do wojny polskiej? jak dalece państwa ościenne zachowały w niej neutralność, mianowicie Prusy? jakie starania przedsiębrano żeby stanąć rozjemczo między stronami walczącemi? jakie zapewnienia dawała Rosya (jeżeli dawała jakie) względem konstytucyjnych praw Polski? etc.

Wnosił pułkownik Evans. — Opierał się wnioskowi lord Althorp.

Cofnięty.

1832

18 Kwietnia 1832. — (W Izbie Niższej).

ROZPRAWA nad położeniem Polski.

Wzięli w nią udział : pan Cutlar Ferguson, lord Althorp, sir G. Warrender, pan Labouchère, dr Lushington, pan Courtenay, sir F. Vincent, pan Hume, sir C. Forbes, pułkownik Fox, pan W. Ewart, pan Sheil, pan Hunt.

28 Czerwca 1832. — (W Izbie Niższej).

PETYCYA od Wychodzców polskich, mieszkających w Londynie, prosząca by Izba zniewoliła Rząd do wdania się za Polską.

Cofnięta jako nie mająca styczności z żadnym aktem działanym przez Władze angielskie.

Wnosił ją lord Ebrington (dziś lord Fortescue.)

28 Czerwca 1832. — (W Izbie Niższej).

MOCYA o złożenie Izbie Manifestu Cesarza Rosyjskiego

z dnia 26 Lutego 1832, i Statutu Organicznego do którego się odnosi; jako też o złożenie depeszy posła angielskiego w Petersburgu, komunikującej je Rządowi angielskiemu.

Wnosił pan Cutlar Ferguson, popierał lord Sandon (dziś hrabia na Harrowby). — Brali w niej udział: panowie lord Palmerston, lord Morpeth, lord Ebrington, O'Connell, Schonswar, pułkownik Evans, Gally Knight, Pigott, Ruthven, sir R. Inglis, Beaumont, Hume, Wyse, Baring, Sheill, Maurice O'Connell i sir Robert Peel. — Przyjęta.

7 Sierpnia 1832. — (W Izbie Niższej).

MOCYA: Izba jest zdania że skoro J. K. Mość stosując się do ducha Traktatu z 19 Maja 1815, lubo w brew jego brzmieniu przyzwoliła na odnowienie niektórych zobowiązań względem Cesarza Rossyjskiego, etc., Traktat ten równie nakłada obowiązek na państwo korzystające z onego, aby wiernie tłumaczyło swoje zobowiązania, nadewszystko te które dotyczą Polski.

Mocją wnosił pułkownik Evans.

Przeciwili się: lord Palmerston, sir C. Wetherell, Courtenay, lord John Russell, sir Robert Inglis i Cresset Pelham.

Popierali ją: panowie Hume, lord R. Grosvenor, lord Sandon, sir Fr. Burdett, W. Ewart, sir J. M. Doyle i sir F. Vincent.

Cofnięta.

1833

1 Marca 1833. — (W Izbie Niższej).

PETYCYA od mieszkańców miasta Kingston-nad-Hull, prosząca o negocyacye z mocarstwami które nie miały udziału w podziale Polski, celem przywrócenia jej do praw dawnych.

Przedstawiał ją pan M. D. Hill. — Przemawiali: panowie Cutlar Ferguson, Feargus O'Oconnor, Cobett, Heathcote, Hutt Macleod.

24 Maja 1833. — (W Izbie Niższej).

PETYCYA od Stowarzyszeń politycznych miasta Birmingham, prosząca o negocyacye mające na celu przywrócenie Polski do stanu niepodległości jaki miała przed podziałem 1772.

Przedstawiał petycję: pan Tomasz Attwood.

Przemawiali : panowie Attwood, Divett i Spring Rice (dziś lord Monteaagle).

Postanowiono że petycja ma być złożoną Parlamentowi.

9 Lipca 1833. — (W Izbie Niższej).

PETYCYA od Stowarzyszenia politycznego miasta Glazgowa i od mieszkańców miasta Birmingham, z prozbą o postaranie się aby niepodległość Polsce mogła być wróconą.

Petycja złożona Parlamentowi.— Przedstawiał ją pan Cutlar-Ferguson.

9 Lipca 1833. — (W Izbie Niższej).

PETYCYA od Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu.

Przedstawiona przez lorda Ebringtona (dziś hrabiego Forrescue). Niemogła być przyjętą jako niezgodna z formami Izby.

9 Lipca 1833. — (W Izbie Niższej).

MOCYA z prozbą do Króla o nieuznanie lub sankcyonowanie dzisiejszego politycznego stanu Polski, jako powstałego ze zwałenia Traktatu Wiedeńskiego.

Wnosił ją pan Cutlar Ferguson ; wtórzył pan Tomasz Attwood. Popierali : sir Robert Inglis, O'Connell, Buckingham, Hume i Sheil. Przeciwwili się : lord Palmerston, lord John Russell, lord Althorp, p. Warburton i lord Sandon.

Przy głosowaniu : Za mocya 95 głosów.

Przeciw niej 177

Większość przeciw mocyi 82.

1834

21 Marca 1834. — (W Izbie Niższej).

PYTANIE zrobione przez lorda Dudley Stuartha : Czy Rossya domagała się aby Rząd angielski nieprzyjmował i niedawał u siebie protekcyi wygnańcom Polski?

Odpowiedź lorda Palmerstona : Nie.

25 Marca 1834. — (W Izbie Niższej).

PETYCYA od Towarzystwa Literackiego Przyjaciół Polski z prozbą o wyznaczenie pieniężnej zapomogi dla polskich wygnańców.

Przedstawiał pułkownik Evans.

Popierali panowie sir H. Verney, Sinclair, O'Connell, Attwood, sir S. Whalley i lord Dudley Stuart.

Przeciwili się : lord Palmerston i pan Spring Rice.

Petycją złożono na stole Izby.

3 Czerwca 1834. — (W Izbie Niższej).

MOCYA z prośbą do króla Króla o zasiłek pieniężny dla Polaków będących podówczas w Anglii.

Wnosił lord Dudley Stuart ; popierał pan Buckingham.

Przyzwolenie ze strony Rządu angielskiego przez organ lorda Althorp (Ministra skarbu).

9 Czerwca 1834. — (W Izbie Niższej).

MOCYA o wyznaczenie 10,000 funtów sterlingów na zasiłek dla Polaków na rok bieżący.

Wnosił lord Dudley Stuart.

Przystał na datkę lord Althorp.

1836

19 Lutego 1836. — (W Izbie Niższej).

POLITYKA ROSSYJSKA. — Mocya o złożenie Traktatu zawartego w Unkiar-Skelessi, z dnia 8 Lipca 1833 r. ; jakoteż Traktatu Petersburskiego z 29 Stycznia 1834 ; tudzież korespondencyj między Rządami Rossyjskim i Tureckim, ściągającej się do tych Traktatów ; i wszelkiej korespondencyi z Rządem Rossyjskim wykazującej jakie upomnienia dawała Anglia w przedmiocie obchodzenia się jego z Polską.

Wnosił lord Dudley Stuart ; włożył pan Tomasz Attwood.

Przemawiali : panowie lord Pollington, Barlow, Hay, lord Palmerston, dr (dziś sir John) Bowring, Poulett Thompson, sir Edward Codrington, lord Sandon, Roebuck, sir Stratford Canning (dziś lord Stratford de Redcliffe), P. M. Stewart, Cutlar Ferguson i W. Ewart.

Zgoda na złożenie Traktatu Unkiar-Skelessi.

Odmowa co do drugiego Traktatu i korespondencyj.

1840

13 Lipca 1840. — (W Izbie Niższej).

KRAKÓW. — **MOWA** sir Stratford Canninga nad stanem Krakowa, poparta przez panów Gally Knight, sir Robert Peel'a, Hume, Colquhoun, a w części odpierana przez lorda Palmerston.
Bez wniosku.

3 Sierpnia 1840. — (W Izbie Niższej).

ROZPRAWA nad stosownością przypuszczenia świeżo przybyłych Polaków do zasiłku rządowego.

Wszczął ją lord Sandon.

Brali w nią udział : panowie sir Francis Burdett, R. Gordon i Kanclerz Skarbu.

Odmowa ze strony Rządu.

6 Sierpnia 1840. — (W Izbie Lordów).

MOWA lorda Lyndhursta przy przedstawieniu petycyi od mieszczan Londynu i kupców miasta Birmingham, dotyczących ówczesnego stanu Rzeczypospolitej Krakowskiej.

Petycja złożona na stole Izby.

1842

30 Czerwca 1842. — (W Izbie Niższej).

MOCYA o złożenie pewnych Ukazów noszących datę 15 i 18 Września 1841 r., wydanych przez Rząd Rosyjski, a ściągających się do Administracyi Królestwa Polskiego.

Wnosił pan Gally Knight; popierał sir Francis Burdett.

Zabierali głosy : panowie Hume, R. M. Milnes, P. Stewart, sir R. Inglis, sir R. Peel, lord Sandon, Sheil, Stuart Wortley, P. Howard.

Przyzwolenie.

1844

26 Lutego 1844. — (W Izbie Lordów).

ZAPYTANIE dotyczące wykluczenia Polaków z Księstwa Poznańskiego położone przez lorda Brougham'a, na które odpo-

wiedział lord Aberdeen, że niema o tój rzeczy żadnej wiadomości; sądzi jednak że jeżeli się na krok taki Prussy odważyły musiały do tego mieć słuszne powody.

1846

5 Marca 1846. — (W Izbie Niższej).

ZAKONNICE MIŃSKIE.

MOCYA o korespondencyą dotyczącą przesładowania Zakonnice.

Wnosił pan Cowper; popierał pan Wyse.

Zabierali głosy: sir R. Peel, który rzekł, że doniesienie było przesadą; panowie T. S. Duncombe, Milner Gibson i P. Howard.

Cofnięta.

9 Marca 1846. — (W Izbie Lordów).

ZAPYTANIE ze strony lorda Londonderry, tyczące zaprzeczenia powyższemu Raportowi.

Odpowiedział lord Aberdeen, twierdząc że Raport był zmyślony.

6 Kwietnia 1846. — (W Izbie Lordów).

POWSTANIE GALICYJSKIE.

ZAPYTANIE celem objaśnienia się.

Lord Beaumont je zadawał. — Lord Aberdeen na nie odpowiadał. — Lord Kinnaird zabierał głos.

23 Kwietnia 1846. — (W Izbie Niższej).

TEN SAM PRZEDMIOT. — Podobneż zapytanie zrobione przez pana C. Buller. Odpowiedział sir R. Peel, że Rząd Austryacki zaprzeczał prawdzie doniesienia.

22 Lipca 1846. — (W Izbie Lordów).

TENŻE SAM PRZEDMIOT, przytem zapytanie co do konfiskaty dóbr Księcia Czartoryskiego i innych Polaków.

Zadawał je lord Brougham; lord Lansdowne obiecał odpowiedź na dzień następujący.

23 Lipca 1846. — (W Izbie Lordów).

TENŻE PRZEDMIOT. — Odpowiedź lorda Lansdowne. — Nieotrzymano żadnej urzędowej komunikacji od Rządu Austriackiego; lord Lansdowne jednak mniemał że Austria zamierza postąpić sobie łagodnie.

11 Sierpnia 1846. — (W Izbie Lordów).

ZAJĘCIE KRAKOWA. — **MOCYA** o złożenie komunikacji między Anglią a dworami Wiedeńskim, Petersburgskim, i Berlińskim dotyczących działań wbrew Traktatu Wiedeńskiego w Krakowie dokonanych.

Wnosił: Lord Beaumont. Zabierali głosy: Lord Lansdowne, książę na Wellingtonie i lord Kinnaird.

Przyzwolenie.

17 Sierpnia 1846. — (W Izbie Niższej).

TENŻE PRZEDMIOT. — **MOCYA** o złożenie pism tyczących osadzenia Konsula angielskiego w Krakowie.

Wnosił: pan Hume. — Zabierali głosy: panowie Hume, lord Palmerston, Milnes, M. Gore, dr Bowring, J. A. Smith, Wyse. i P. M. Stewart.

Cofnięta.

1847

4 Marca 1847. — (W Izbie Niższej).

KRAKÓW I POŻYCZKA ROSSYJSKO-HOLLENDEKSKA.

MOCYA. — 1° Że Izba wcielenie Wolnego Miasta Krakowa i jego Obwodu do Cesarstwa Austriackiego na mocy Konwencji Wiedeńskiej, z 6 Listopada 1846 r. między Rosyją, Prusami a Austrią uważa za zgwałcenie Traktatu Wiedeńskiego z 9 Czerwca 1815. — 2° Że z wykazów przed Parlament złożonych pokazuje się iż Skarb angielski wypłacił dotąd Kapitału i procentu Pożyczki Rossyjsko-Hollenderskiej między 1816 a 1846, summe wynoszącą funtów sterlingów 3,374,479 (40,493,750 florenów), i że dopiata reszty kapitału i procentu, wedle Aktu 2° i 3° Williama IV, rozdział 81, pociągnie za sobą dodatkowe wypłaty ze Skarbu angielskiego aż po rok 1915, w ilości 3,917,187 funtów

sterlingów (floreńów 47,006,250), razem funt. ster. 7,291,666, czyli 72,916 rocznie przez lat 100. — 3) Że celem Konwencji zawartej 16 Listopada 1831 między Królem Angielskim a Cesarzem Rosyjskim było wyjaśnić zastrzeżenia Traktatu między W. Brytanią, Rosyją a Hollendrami, podpisanego w Londynie 19 Maja 1815, i wciągniętego do Traktatu Wiedeńskiego; już zaś Konwencyą tą Anglia podjęła się zapewnić Rosyi wypłatę części jęj dawnego długu hollenderskiego, a to przez wzgląd na rozporządzenia ogólne Kongresu Wiedeńskiego które Rosya przyjęła; rozporządzenia dotąd trwające w całej swęj mocy. 4^a) Że Izba przeto jest zdania iż ponieważ Rosya z zobowiązania swego wycofała się, i t. d. i t. d., wypłaty też angielskie z rzeczy tego długu, ustać odtąd również powinny.

Wnosił pan Hume; popierał lord Sandon.

Sprzeciwiał się lord John Russell.

Rozprawa odłożona do 11 Marca

5 Marca 1847. — (W Izbie Niższej).

POŻYCZKA ROSSYJSKO-HOLLENDERSKA. — ZAPYTANIE ze strony pana Stuart Wortley, następczone mową lorda John Russell, wyrzeczoną 4 b. m. : czy słowa zawarte w Konwencji 1831, obwieszczające przystanie Rosyi na ogólne rozporządzenia Traktatu Wiedeńskiego, nie były wpisane na nalegania Ministrów Rosyjskich.

Lord John Russell obiecał odpowiedzieć następnego poniedziałku, 8 Marca.

8 Marca 1847. — (W Izbie Niższej).

TEN SAM PRZEDMIOT. — ZAPYTANIE pana Stuart Wortley powtórzone : Czy słowa Konwencji 1831, dotyczące Traktatu Wiedeńskiego, nie były wpisane na naleganie Ministrów Rosyjskich.

Lord Palmerston odrzekł że w ciągu tego wieczora będzie w stanie złożyć na stole pewne pisma wyjaśniające rzecz.

11 Marca 1847. — (W Izbie Niższej).

KRAKÓW I POŻYCZKA ROSSYJSKO-HOLLENDERSKA.

DALSZY CIĄG ROZPRAWY ODROZCZONEJ. — Poprzedzona

zapytaniem zrobioném przez p. B. Escott : Czy nie jest zamiarem Rządu wprowadzić Prawo na obwarowanie przyszłych wypłat pożyczki, na które lord Palmerston odpowiedział że ponieważ nie było potrzeby na nową Konwencyą, to i nowy akt parlamentowy nie był potrzebny.

ROZPRAWA ODNOWIONA. — **MOCYA** pana Hume'a poparta przez panów Monckton Milnes, d^r Bowring i Duncombe ; w części także przez panów sir W. Molesworth i sir Robert Inglis, a oponowana przez panów lorda Dalmeny, Mahon (dziś hrabiego Stanhope), G. Bentinck i J. Russell, jakoteż sir Roberta Peela.

Znowu odłożona do 26.

26 Marca 1847. — (W Izbie Niższej).

TEN SAM PRZEDMIOT. — **DOKOŃCZENIE ROZPRAWY.**

Oponowali się panowie sir John Walsh, Smythe, Disraeli, i lord Palmerston. Popierali w części pan Stuart Wortley ; a zupełnie panowie Smith O'Brien, Bickham Escott, i John O'Connel. Mocya cofnięta.

Uwaga. Przeciwnicy gruntowali się raczjéj na tém że to byłoby złamaniem wiary ze strony Anglii, aniżeli na sympatyii dla Rosyi.

1848

4 Kwietnia 1848. — (W Izbie Niższej).

MOCYA by prosić Królową aby niezezwoiliła na żaden układ terytorjalny lub inny wyniknąć mogący z biegu wypadków świeżo zaszłych w Austrii, w Polsce i w Prusach, któryby przynależnych ludowi polskiemu swobód i niepodległości nie uznał i nie zapewnił.

Wnosił pan Anstey ; popierał pan Osborne,
Izba nie miała dostatecznej liczby członków do słuchania.

16 Maja 1848. — (W Izbie Niższej).

POLITYKA ZAGRANICZNA. — **ROZPRAWA** z powodu Mocji pana Urquhart'a o złożenie Izbie pism tyczących się Traktatu

Unkiar-Skelessi i Mowa Lorda Stuart'a o powstaniu w Poznań-
syem i bombardowaniu Krakowa.

Mocya popierana przez pana Hume (który jednakże doradzał
jój cofnięcie), Kemeys Tynte, lorda D. Stuarta i dr Bowring'a.

Oponowana przez lorda Palmerstona i pana Blackstone'a.

Cofnięta.

23 Czerwca 1848. — (W Izbie Lordów).

W. KSIĘSTWO POZNAŃSKIE. — Zapytanie położone przez
Lorda Kinnaird : Czy Rząd otrzymał komunikacye dotyczące się
wypadków zaszłych w W. Księstwie Poznańskim? A jeżeli
otrzymał, czy może je złożyć Izbie. — Odpowiedź Lorda Lans-
downe że otrzymał, ale na ich złożenie przyzwolić nie może.

Przemawiali Lordowie Harrowby, Beaumont i Ellenborough.

23 Sierpnia 1848. — (W Izbie Niższej).

BUDŻET. — Zasiłek 8,700 funtów sterlingów dla Polaków.

Opierali się PP. Osborne, Henley. -- PP. Bright i Hume zale-
cali ustanie zasiłku za rok lub dwa.

Lord Dudley Stuart i Kanclerz Skarbu przemawiali za utrzy-
maniem zasiłku, i moczę przeciwną cofnięto.

1849

19 Marca 1849. — (W Izbie Lordów).

MOCYA o Wykaz liczebny Wychodźców Polskich pobierają-
cych zasiłek na życie i wydatki lekarskie, od 28 Marca 1848 do
26 Marca 1849, z wymienieniem ilości odebranej, i rodzaju cho-
roby, na leczenie której wydatki owe porobiono.

Moczę tę wnosił Lord Eglintoun. Opierał się jój w części Lord
Lansdowne. Robili uwagi Lordowie Derby i Londonderry. —
Wykaz, w formie zmodyfikowanej, postanowiony.

30 Marca 1849. — (W Izbie Lordów).

ZAPYTANIE zrobione przez Lorda Harrowby. — Czy na-
pomnienia Lorda Eglinton'a z któremi się dał słyszeć 19 b. m.
oparte są na istocie rzeczy? Odpowiedź Lorda Lansdowne'a, że
Polaków grubo oszkalowano.

2 Kwietnia 1849. — (W Izbie Lordów).

Tłómaczenie się Lorda Eglintona i przeproszenie za to co wy rzekł 19 Marca: i stąd żwawe napomnienie ze strony Lorda Harrowby.

1850

7 Lutego 1850. — (W Izbie Niższej).

MOCYA o korespondencyą tyczącą nalegań Rosyi i Austrii na wydalenie Polskich, Węgierskich i Włoskich Wychodźców. Wnosił Lord Dudley Stuart. Popierał P. Anstey.

Oponował Lord Palmerston, obiecując złożyć niektóre z pism żądanych. Oponował Lord Hamilton. Popierał p. Cockburn (dziś naczelnik Sądownictwa), doradzając wszelako cofnięcie mocyi. Krytykował p. Disraeli. Popierał głównie Sir De Lacy Evans, p. Milnes i Grattan.

Mocya cofnięta.

1851

16 Czerwca 1851. — (W Izbie Niższej).

ZAPYTANIE położone przez P. Urquhart'a.

Jakim warunkom poddawano wypuszczenie Węgrów i Polaków z Turcyi? Czy niewrócenie do Turcyi nie było jednym takim warunkiem? Czy Rząd Angielski warunek ten doradzał lub wymagał onego. Odpowiedź Lorda Palmerstona, że nastawano na warunek niewracania do Turcyi i chociaż ze strony Anglii nie było ni dorady ni wymagań, Lord Palmerston mniemał jednakże że to był słuszny warunek.

1852

1 Kwietnia 1852. — (W Izbie Niższej).

MOCYA : Że Izba, w złożonej sobie korespondencyi dotyczącej Wychodźców zagranicznych ze smutkiem dostrzegła iż jedno mocarstwo przyjaźne, za przytułek jakiego wedle swych praw, zwyczajów i uczuć ludu Angielskiego, Anglia udzieliła niedawno osobom różnych narodowości bez względu na ich polityczne

opinie, grozi mszczeniem się na podróżujących nie niewinnych Anglikach.

Wnosił p. R. M. Milnes. Popierał Lord Dudley Stuart.

Zabierali głosy : p. Anstey, Lord Palmerston, p. Walpole, Sir. J. Walsh, p. Baillie Cochrane, p. Vernon Smith, Sir Harry Verney, i p. Henley.

Mocya upadła.

5 Kwietnia 1852. — (W Izbis Lordów).

WYCHODZCY ZAGRANICZNI.

Lord Beaumont zwracał uwagę na korespondencją dotyczącą Wychodźców politycznych i wnosił żeby złożono korespondencją dotyczącą zatrzymania Księdza p. Wingate przez Władze Austriackie.

Zabierali głosy : Lord Malmesbury, przeciwny mocyi, Lord Granville i Lord Breadalbane.¹

Mocya cofnięta.

29 Czerwca 1852. — (W Izbie Niższej).

Zapowiedzenie Mocyi przez Lorda Dudley Stuart'a dotyczącej uwięzienia Leopolda de Rose za wałęsanie się.

30 Czerwca 1852. — (W Izbie Niższej).

Sprawa Leopolda de Rose, Polaka, skazanego na więzienie i ciężkie roboty w Gosport, za żebranie.

Mocya o złożenie zeznań w tej sprawie, wniesiona przez Lorda Dudley Stuart'a.

Popierał p. H. Berkeley, p. Chisholm Anstey, i Lord Palmerston. Odpierał Sir W. Joliffe.

Mocya cofnięta. Wglądzenie w tę sprawę obiecane.

3 Grudnia 1852. — (W Izbie Niższej).

TEN SAM PRZEDMIOT.

Lord Dudley Stuart zapytywał do jakiego skutku doprowadziło rozpatrzenie się głębsze w sprawie p. De Rose.

P. Walpole (Minister Spraw Wewnętrznych) odpowiedział : że sąd wydany wedle faktów pierwiastkowo wiadomych był

słuszny; lecz komunikacye późnziej otrzymane i fakta przywiezione były tego rodzaju, że pociągnęłyby były niezawodne niewinnienie pana de Rose gdyby zrazu były wiadome.

1853

20 Maja 1853. — (W Izbie Niższej).

BUDŻET.

Zasilek 4,280 funtów sterlingów dla Polskich Wychodźców i dla biednych Hiszpanów.

P. Repton wnosil żeby go ograniczyć tylko do 2,000 funtów.

Za całą summą obstawili: Lord Palmerston, Lord Dudley Stuart, i p. Blackett. — Mówili w sensie przeciwnym p. Hindley i Sir William Jolliffe.

Poprawka cofnięta.

1854

5 Maja 1854. — (W Izbie Niższej).

POŻYCZKA ROSSYJSKO-HOLLENDERSKA.

ZAPYTANIE położone przez Lorda Dudley Stuart'a.

Czy dokonywając spłaty kapitału i procentu téj pożyczki wciągu wojny nieprzysparza tém Rząd Angielski sposobów dla Rossyi do prowadzenia wojny.

Odpowiedź Lorda John Russel. — Zamiarem rządu jest wypełnić ściśle zobowiązania Traktatów; i sądzi że nie ma powodu do wyłamywania się z tych zobowiązań.

24 Lipca 1854. — (W Izbie Lordów).

ZAPYTANIE przez Lorda Harrington: Czy miał zlecenie Lord Westmoreland Dwór Wiedeński zapewnić że poddanym Polskim Cara udział ze sprzymierzonymi w wojnie na Wschodzie nie będzie dozwolony?

Odpowiedź Lorda Aberdeen'a, że żadnych podobnych zleceń Rząd nie dawał.

21, 26 Lipca, 2 i 7 Sierpnia 1854. — (W Izbie Niższej).

POŻYCZKA ROSSYJSKA.

Postanowienie prawa, że udział pod czas wojny w pożyczce Rossyjskiej — występkiem.

Wnosili : Lord Dudley Stuart i p. J. Butt.

Popierali : p. Barrow, p. M. Chambers, p. Disraeli, p. Heyworth, p. Kinnaird, Sir John Pakington, Lord Palmerston, p. R. Phillimore, Lord John Russell, Sir John Shelley, p. J. A. Smith, p. Spooner, p. Walpole, p. Prokurator Jeneralny i p. Solicitor Jeneralny.

Odpierali : p. T. Baring, p. Bright, p. W. Brown, p. Duncan, Lord Goderich, p. Glyn, p. Henley, p. Joseph Hume, Sir F. Kelly, Lord Seymour, p. Vernon Smith, p. Wilkinson, i p. J. Wilson.

Głosowano cztery razy :

1°) Lipca 26. — Żeby przystąpić do rozbioru artykułów : 77 głosów za, 24 przeciw. — Większość za, 53.

2°) Żeby zaniechać dalszego rozbioru. 32 głosów za propozycją. 78 przeciw. — Większość przeciw, 46.

3°) Sierpnia 2. — Wznowiona propozycją żeby zaniechać dalszego rozbioru. 30 za propozycją, 88 przeciw. — Większość przeciw propozycyi, 58.

4°) Sierpnia 7. — Żeby poddać prawo pod głosowanie. — 51 głosów za prawem, 13 przeciw. Większość za prawem 38.

1 Sierpnia 1854. — (W Izbie Niższej).

POŻYCZKA ROSSYJSKO-HOLLENDERSKA.

Pięć uchwał podobnych uchwałam proponowanym przez P. Hume'a 4 Marca 1847 — z dodatkiem nowój, jakoto, ponieważ Rossya rozmaitemi sposoby pogwałciła Traktat Wiedeński, mianowicie pozwalając na zasypanie się jednéj z odnóg Dunaju, Suliny, a przeto wyrządzała tém szkodę handlowi Angielskiemu, dalsze wypłaty na rachunek powyższej pożyczki mają ustać.

Wnosili : Lord Dudley Stuart i p. Digby Seymour.

Odpierali : Sir W. Molesworth, p. Prokurator Generalny, i p. Cayley.

Głosowanie : 7 głosów za mocją, 59 przeciw. — Większość przeciwko mocyi, 52.

1855

27 Marca 1855. — (W Izbie Niższej).

MOCYA, o adres do Królowej żeby poleciała, wrazie negocya-

cyi o pokój, aby posłowie jój starali się jak najmocniej o przywrócenie Królestwa Polskiego do jego dawnych granic i t. d. i t. d.

Wnosili : p. Phinn i p. Scholefield.

Popierał, p. R. M. Milnes. Odpierali : Lord Robert Cecil, i Lord Palmerston (jakkolwiek przychylny był wnoszącemu.)

Cofnięta.

1856

11 Lipca 1856. — (W Izbie Lordów).

ZAPYTANIE położone przez Lorda *Lyndhurst'a* : Czy Rząd otrzymał urzędową komunikacją Amnestyi świeżo wydanej dla Polskich Wygnańców przez Cesarza Rossyjskiego.

Odpowiedź Lorda *Clarendon'a*, że wtedy kiedy Amnestyą ogłaszano, Anglia nie miała żadnego Dyplomatycznego ni Konsularnego Agenta w Rossyi, przeto urzędowej komunikacyi nie otrzymała, ale Lord Clarendon nie wątpił, że wiadomość zawarta w dzien nikach jest prawdziwą.

UWAGA. — W ciągu Sessyi Parlamentowej 1854 w której Lord *Dudley Stuart* zasiadał po raz ostatni, ten mąż niaodżałowany oprócz pilnego, jak zwykle zajmowania się sprawą Polską, przy każdej zrzeczności która się nadarzała nieomieszkał stawić przed oczy Izby i niegodne postępowanie tak Austrii jak Rossyi, i niedopisywanie Administracyi Lorda *Aberdeen* w prowadzeniu wojny; a chociaż zaprzeczano z razu twierdzeniom jego, następne wypadki dowiodły że miał ciąglą racyą.

DODATEK N° 2.

Among the publications brought out at the expence,
or through the instrumentality of the LITERARY
ASSOCIATION of the FRIENDS of POLAND, are :

(W LICZBIE PISM WYDANYCH KOSZTEM LUB ZA POŚREDNI-
CTWEM TOWARZYSTWA LITERACKIEGO PRZYJACIÓŁ POLSKI
SĄ :)

*Annual Reports of the Proceedings of the Literary Association of
the Friends of Poland from 1834 to 1857, London — (Sprawozdania roczne z czynności Towarzystwa Literackiego Przyjaciół Polski od 1834 do 1857 roku, Londyn.)*

*Addres of the Literary Polish Association, to the People of Great
Britain; drawn up by Thomas Campbell, Esq., President,
London, 1832. — (Odezwa Towarzystwa Literackiego Przyjaciół Polski do Ludu Wielkiej Brytanii, przez Tomasza Campbell, Prezesa. Londyn, 1832.)*

*Polonia, or Monthly Reports on Polish Affairs. Five numbers :
for August, September, October, November and December,
of the year 1832. London. — (Polonia czyli raporta miesięczne
o sprawach Polskich. Pięć poszytów na miesiące : Sierpień,
Wrzesień, Październik, Listopad i Grudzień, 1832 roku Lon-
dyn.)*

Sprawa Polski ujarzmionej, na Parlament W. Brytanii, przez R. C. Ferguson, Posła Kircudbright, po raz trzeci w d. 9 Lipca 1833 wprowadzona. Paryż, 1834.

Speech of Lord Dudley Stuart, on the Policy of Russia, delivered in the House of Commons on the 19th of February 1836. London. — (Mowa Lorda Dudley Stuart, o polityce Rosyi, miana w Izbie Niższej Parlamentu, dnia 19 Lutego 1836 roku Londyn.)

Russia in answer to a Manchester Manufacturer, London, 1837. — (Rosya, Odpowiedź Rękodzielnikowi z Manchester. Londyn, 1837.)

*Report of the Meeting held by the Friends of Poland, at Freemason's Hall, on the 15th of June 1839. H. R. H. the Duke of Sussex in the Chair. London, 1839. — (Sprawozdanie z zebra-
nia walnego Przyjaciół Polski, odbytego w sali wolnych mu-
larzy, dnia 15 Czerwca 1839 r. pod prezydencją Jego Kró-
lewskiej Mości Księcia Sussex. Londyn, 1839.)*

The Poles and the Czar; by Gilbert Ainslie Young, Esq. London, 1839. — (Polacy i Car, przez pana Gilbert Ainslie Young. Londyn, 1839.)

*Persia and Affganiston; analytical narrative of the events rela-
ting to the correspondence on the affairs of those countries.
London, 1839. — (Persya i Affganistan, opowiadanie sposo-
bem rozbiorowym wypadków dotyczących korespondencyi o
tych krajach i t. d. Londyn, 1839.)*

*Appeal of the Literary Association of the Friends of Poland, to
the Inhabitants of Great Britain and Ireland, in behalf of the
Polish Refugees. London, 1840. — (Odezwa Towarzystwa
Literackiego Przyjaciół Polski, do mieszkańców Wielkiej Bry-
tanii i Irlandyi, w rzeczy wygnańców polskich. Londyn, 1840.)*

Debate in the House of Commons on M. Gally Knight's motion for the production of certain Ukases issued by the Russian Government, relating to the administration of Poland. London, 1842. — (Dyskusya w Izbie Niższej Parlamentu wywołana wnioskiem pana Gally Knight, o złożenie niektórych ukazów wydanych przez Rząd Rossyjski, a dotyczących Administracyi Królestwa Polskiego. Londyn, 1842.)

British and Foreign Review, or European Quarterly Journal. Thirty five Numbers, from July 1835, to October 1844. London. — (Przegląd Brytański i Cudzoziemski czyli Europejski Kwartalny Dziennik. Trzydzieści pięć tomów od Lipca 1835 do Października 1844. Londyn.)

Address of the Literary Association of the Friends of Poland, to the People of Great Britain and Ireland, drawn up by Lord Dudley Stuart. London, 1846. — (Odezwa Towarzystwa Literackiego Przyjaciół Polski, do Ludu Wielkiej Brytanii i Irlandyi, przez Lorda Dudley Stuarta. Londyn, 1846.)

Protest of the People of Cracow. London, 1847. — (Protestacya mieszkańców miasta Krakowa. Londyn, 1847.)

Relation de ce qui s'est passé au Meeting tenu à Londres le 2 mars 1847, au sujet de Cracovie, accompagnée d'un résumé des Débats de la Chambre des Communes, le 4, 11 et 16 mars, sur le même sujet. Londres, 1847. — (Relacya z zebrania wielkiego mianego w Londynie dnia 2 Marca 1847, w przedmiocie Krakowa; oraz treść dyskusyj toczonych w tymże przedmiocie w Izbie Niższej parlamentu, w dniach: 4, 11 i 16 Marca. Londyn, 1847.)

Speech of Lord Dudley Stuart in the House of Commons on the 16th of May 1848 with official and other Documents relating

to the Insurrection in Posen and the Bombardment of Cracow. London. 1848 — (Mowa Lorda Dudley Stuart, miana w Izbie niższej Parlamentu dnia 16 Maja 1848 r., wraz z dokumentami urzędowemi i innemi dotyczącemi powstania w Ks. Poznańskiem i bombardowania miasta Krakowa. Londyn, 1848.)

Narrative of recent occurrences in Posen, accompanied by Official Documents, Letters from an English Lady, resident in Posen transmitted through Dr. Whately, Archbishop of Dublin; and a Report of the Discussion in the House of Lords on Lord Kinnaird's motion. London, 1848 — (Opowiadanie świeżo zasłyłych zdarzeń w W. Ks. Poznańskiem, wraz z dokumentami urzędowemi, listami od pewnej damy angielskiej zamieszkałej w Poznaniu, przesłanemi za pośrednictwem doktora teologii, Whately, Arcybiskupa w Dublinie; tudzież sprawozdanie z dyskusyi w Izbie Wyższej Parlamentu, odbytej na wniosek Lorda Kinnaird. Londyn, 1848.)

The Russians in Moldavia and Wallachia. London, 1849. — (Roszyanie w Mołdawii i Wołoszczyźnie. Londyn, 1849.)

Debate in the House of Commons, on Thursday, 22d of March 1849, on Lord Dudley Stuart's motion respecting occupation of Moldavia and Wallachia by Russian troops. London, 1849. — (Dyskusya w Izbie Niższej Parlamentu, we czwartek, dnia 22 Marca 1849 r., na wniosek Lorda Dudley Stuart, w przedmiocie zajęcia Mołdawii i Wołoszczyzny przez wojska rosyjskie. Londyn, 1849.)

Adress of the Literary Association of the Friends of Poland to the Poles, drawn up by Lord Dudley Coutts Stuart, M. P. London, 1850. — (Odezwa Towarzystwa Literackiego Przyjaciół Polski do Polaków, przez Lorda Dudley Coutts Stuart, Członka Parlamentu Wielkiej Brytanii. Londyn, 1850.)

Letter to the Emperor of the French on the Eastern Question and the re-establishment of the independence of Poland; translated from the French. London, 1854. (List do Cesarza Francuzkiego w przedmiocie Kwestyi Wschodniej i przywrócenia niepodległości Polski. Londyn, 1854.)

Debate in the House of Commons on the motion brought by Lord Dudley Stuart, on the 1st of August 1854, for the suspension of payment of the Russo-Dutch Loan. London, 1854. — (Dyskusya w Izbie Niższej Parlamentu na wniosek wprowadzony przez Lorda Dudley Stuart, o zawieszenie wypłaty pożyczki Rosyjsko-Holenderskiej. Londyn, 1854.)

The Polish Question from the German Point of View, translated from the French. London, 1855. — (Kwietnia polska uważana z punktu polityki niemieckiej. Londyn, 1855.)

A Letter to the Marquis of Breadalbane K. T. President of the Literary Association the Friends of Poland, on the Peace and its Prospects. London, 1856. — (List do Margrabiego Bredalbane, Prezesa Towarzystwa Literackiego Przyjaciół Polski, w przedmiocie zawartego pokoju z Rosyą i dalszych jego skutków. Londyn, 1856.)

DODATEK

WYKAZ PRZYCHODU I ROZCHODU

OD ROKU 1832 DO

			PRZYCHÓD.		
			Ł.	s.	d.
Od 6 Marca	1832 do	31 Grudnia 1832 .	531	15	4
Od 1 Stycznia	1833 do	18 Kwietnia 1834 .	863	2	3
Od 19 Kwiet.	1834 do	28 Marca 1835 .	1545	16	11 ¹ / ₂
Od 29 Marca	1835 do	16 Kwietnia 1836 .	814	12	4
Od 17 Kwiet.	1836 do	3 Maja 1837 .	2544	11	3
na	dnia	3 Maja 1838 .	4153	14	9
—	—	3 Maja 1839 .	2121	11	11
—	—	2 Maja 1840 .	1524	12	"
—	—	3 Maja 1841 .	1678	9	3
—	—	3 Maja 1842 .	2113	"	7
—	—	3 Maja 1843 .	1468	13	"
—	—	3 Maja 1844 .	1333	14	11
—	—	3 Maja 1845 .	1569	1	3
—	—	4 Maja 1846 .	1758	17	"
—	—	3 Maja 1847 .	1379	5	7
—	—	3 Maja 1848 .	1421	17	6
—	—	3 Maja 1849 .	1241	13	7
—		Prywatny fundusz 1850 .	637	19	1
—	...	3 Maja 1850 .	591	1	11
—	—	3 Maja 1851 .	1437	17	"
—	—	3 Maja 1852 .	1494	6	6
—	—	3 Maja 1853 .	876	8	9
—	—	3 Maja 1854 .	479	2	"
—	—	3 Maja 1855 .	1879	2	"
—	—	3 Maja 1856 .	739	14	6
—	—	3 Maja 1857 .	809	5	"
Ogół.			37009	6	2 ¹ / ₂
Reszta d. 3 Maja 1857 .			"	"	"

N° 3.

TOWARZYSTWA LITERACKIEGO PRZYJACIÓŁ POLSKI

DNIA 3 MAJA 1857.

ROZCHÓD.									UWAGI.
Na wsparcie będącym na stałej liście. Na pomoc czasową. Na edukację dzieci. Na koszta podróży i na pogrzeby.			Na druki. Materialia piśmienne Dzienniki. Skropiśów. Opłatę lokalu i pensyi Sekretarza, Woźnego. Węgla, świece, opłata poczty, i t. d.			OGÓŁ WYDATKU.			
Ł.	s.	d.	Ł.	s.	d.	Ł.	s.	d.	
80	2	6	454	12	10	531	15	4	
420	13	6	427	16	11 ^{1/2}	848	10	5 ^{1/2}	
970	3	11 ^{1/2}	590	14	11	1560	18	10 ^{1/2}	
510	9	3	304	3	1	814	12	4	
2097	9	8	446	6	10	2543	16	6	
3380	14	9 ^{1/2}	601	»	6	3981	15	3 ^{1/2}	
1400	9	6	654	8	11	2054	18	5	
4012	2	2	599	10	3 ^{1/2}	1614	12	5 ^{1/2}	
1149	11	6	403	18	3 ^{1/2}	1553	9	9 ^{1/2}	
1369	17	»	424	9	9	1794	6	9	
1118	3	5	528	11	4	1646	14	9	
913	2	11	471	5	2	1384	8	1	
4070	7	2	474	13	10	1545	1	»	
971	18	4	489	17	7	1464	15	11	
992	5	3	523	2	1	1515	7	4	
1129	11	»	432	11	6	1562	2	6	
711	4	»	467	13	»	1178	17	»	
637	19	1	»	»	»	637	19	1	
339	7	6	390	12	6	730	»	»	
979	3	3	377	16	9	1357	»	»	
1026	1	6	363	4	6	1389	6	»	
720	16	6	342	5	6	1063	2	»	
341	18	9	338	1	3	680	»	»	
1190	1	2	456	12	10	1646	14	»	
471	19	3	418	»	9	890	»	»	
406	5	8	393	18	10	800	4	»	
25411	48	7	11369	9	9 ^{1/2}	36781	8	4 ^{1/2}	
»	»	»	»	»	»	227	17	10	
						37009	6	2 ^{1/2}	

Ta kwota była przelana przez Poleków, którym z niej rachunek był oddany.

DODATEK N° 4.

WYKAZ LICZEBNY PRZEDSTAWIENÍ O WSPARCIE ZATWIERDZONYCH PRZEZ TOWARZYSTWO

OD ROKU 1832 DO DNIA 3 MAJA 1857.

		Liczba pobierających stale wsparcie.	Liczba podań o wsparcie czasowe.	Liczba dzieci kształcących się kosztem Towarzystwa.	Liczba opatrzonych na wy- jazd z Anglii.	Liczba podań o pomoc w chorobie.	Ilość pogrzebów.	OGÓŁ.
Od 6 Marca do 31 Grudnia	1832.	»	42	»	12	»	»	54
Od 1 Sty. 1833 do 18 Kwiet.	1834.	»	38	»	29	»	»	67
Od 19 Kw. 1834 do 28 Mar.	1835.	»	459	»	15	»	»	474
Od 29 Mar. 1834 do 16 Kw.	1836.	»	516	»	4	1	»	524
Od 17 Kw. 1836 do 3 Maja	1837.	»	1431	»	3	»	1	1435
na dniu 3 Maja	1838.	»	4897	2	2	6	1	4908
— — 3 Maja	1839.	»	1272	1	3	2	»	1278
— — 2 Maja	1840.	21	96	6	»	»	»	123
— — 3 Maja	1841.	30	71	3	14	»	5	123
— — 3 Maja	1842.	34	171	6	13	»	4	228
— — 3 Maja	1843.	32	151	6	3	48	1	241
— — 3 Maja	1844.	31	146	1	6	42	3	229
— — 3 Maja	1845.	22	306	1	22	76	1	428
— — 4 Maja	1846.	21	291	1	15	47	3	378
— — 3 Maja	1847.	18	264	2	15	72	6	377
— — 3 Maja	1848.	18	293	3	26	102	5	447
— — 3 Maja	1849.	17	195	2	32	92	3	341
— — 3 Maja	1850.	10	95	1	25	90	4	225
— — F. P.	1850.	»	191	»	55	40	»	286
— — 3 Maja	1851.	10	145	1	102	220	1	479
— — 3 Maja	1852.	10	207	1	89	372	4	683
— — 3 Maja	1853.	10	202	1	62	330	5	610
— — 3 Maja	1854.	2	182	»	13	478	1	676
— — 3 Maja	1855.	3	137	3	29	844	4	1020
— — 3 Maja	1856.	3	104	5	8	547	7	674
— — 3 Maja	1857.	3	108	6	19	518	6	660
	OGÓŁ.	295	12010	52	616	3927	65	16965

DODATEK N° 5.

ZASILEK WYZNACZANY PRZEZ PARLAMENT W. BRYTANI: DLA WYGNAŃCÓW POLSKICH

OD ROKU 1834 DO ROKU 1857.

	£.	s.	d.		£.	s.	d.
Na rok 1834.	10000	»	»	Z przeniesienia. .	190221	»	»
— 1835.	10000	»	»				
— 1836.	10000	»	»	Oprócz zasiłku stałego,			
— 1837.	10000	»	»	rząd angielski na wsta-			
— 1838.	10000	»	»	wienie się Towarzystwa			
— 1839.	15000	»	»	przeznaczył następują-			
— 1840.	13000	»	»	ce wydatki :			
— 1841.	12000	»	»	Na wsparcie Polaków			
— 1842.	10900	»	»	przybyłych z Prus do			
— 1843.	10500	»	»	Harwich 1834 r. . . .	235	»	»
— 1844.	10000	»	»	Na przewóz 101 Polaków			
— 1845.	9700	»	»	z Turcji do Southamp-			
— 1846.	9400	»	»	ton 1850 r.	1200	»	»
— 1847.	9100	»	»	Na utrzymanie tychże			
— 1848.	8700	»	»	w czasie ich pobytu			
— 1849.	7390	»	»	w Southampton	100	»	»
— 1850.	3791	»	»	Na przewóz z nich 65 do			
— 1851.	3000	»	»	Ameryki.	536	5	»
— 1852.	3000	»	»	Na przewóz 129 Polaków			
— 1853.	3000	»	»	z Londynu do Ameryki			
— 1854.	3000	»	»	w 1852 i 1853 r. . . .	1290	»	»
— 1855.	3000	»	»	Na przewóz 52 Polaków			
— 1856.	3000	»	»	z Londynu do Ameryki			
— 1857.	2740	»	»	w 1857 roku.	520	»	»
Do przeniesienia.	190221	»	»	Razem. . .	194102	5	»

DODATEK N° 6.

WYKAZ LICZEBNY POLAKÓW W ANGLII

OD 1831 ROKU DO 3 MAJA 1857 (*).

Rok.	Przybyło.	Ubyło.	Umarło.	Liczba obecnych w Anglii każdego roku.
1831	2	»	»	2
1832	30	19	»	13
1833	22	2	»	33
1834	545	123	2	453
1835	76	72	2	455
1836	162	28	5	584
1837	115	27	7	665
1838	54	47	7	665
1839	44	93	7	609
1840	29	51	7	580
1841	18	33	5	560
1842	14	21	7	546
1843	11	18	14	525
1844	47	34	6	532
1845	14	21	9	516
1846	15	28	10	493
1847	15	22	10	476
1848	14	45	12	433
1849	116	62	13	474
1850	262	197	1	538
1851	464	204	10	788
1852	163	169	16	766
1853	107	59	8	806
1854	70	65	7	804
1855	88	127	12	753
1856	18	120	12	639
1857	182	68	7	746
	2697	1755	196	»

(*) O ile Towarzystwu wiadomo.

Biblioteka UJK Kielce

UJK

0453919

PARYŻ. — W Drukarni L. Martinet, przy ulicy Mignon, 2.
